

živ in zdrav. Kasneje je Nelson danskemu regentu predlagal, naj imenuje Welmoesa za admirala, toda dobil je suhoparen odgovor: »Welmoesov je pri nas toliko, da bi danska mornarica propadla, če bi vsi postali admirali.«

Vrhovnega poveljnika Parkerja je zaskrbelo, kaj bo iz tega klanja. Danski odpor je bil tako žilav, da se je bilo bati izgub, ki bi jih ne mogli odtehtati nobeni uspehi. Obstreljevanje je trajalo že tri ure. Izgube so bile strašne na obeh straneh. Odredil je, naj razobesijo na jamboru admiralske ladje številko 59, kar je bilo dogovorjeno znamenje za umik. Nelsonu so javili, da mu Parker signalizira. Tedaj je abukirski zmagovalec nastavljal daljnogled na svoje slepo oko (izgubil ga je bil osem let prej v spopadu pred Korziko) in ga obračal na desno in levo ter nazadnje ugotovil: »Nikakršnega znamenja ne vidim.« Boril se je torej dalje — in glej, ob dveh popoldne mu je uspelo, da je del danske bojne vrste zdrobil. Nekaj sovražnih ladij je potopil, nekaj jih je zaplenil. Bile so komaj še ladjam podobne.

Druge danske ladje so se še vedno na vso moč upirale in tako je Nelson naposled spoznal, da je imel Parker prav. A spreten, kakor je bil, se je znal izmotali s precejšnjim dobičkom. Brž je naslovil pismo na danskega poveljnika: »Viceadmiral Nelson ima strogo zaupen ukaz, da mora Danski prizanesti. Vaša obramba črta je razbita. Mnoge ladje so se vdale. Nehajte streljati, da bom zaplenjene ladje lahko odpeljal, sicer jih zažgem in zletele bodo v zrak s posadkami vred. Danci so junaki. Kot junaki so bojni tovariši Angležev. Junaki se ne sovražijo!« Danski regent, ki so mu to pismo izročili, je odposlal svojega pribočnika, da sklene z Nelsonom premirje. Topovski ogenj je prenehal in Danci so začeli svoje ranjence odpremeljati v mesto. Premirje ni trajalo še niti četrte ure, ko se je Nelsonova ladja stresla. Dognali so kmalu, da je nasedla na peščeno plitvino. Ko bi danske baterije še streljale, bi bila ladji in morda tudi admiralu odbila poslednja ura.

Krvava in draga je bila ta peturna bitka pred Kodanjem. Danci so izgubili petnajst ladij. Večina jih je postala plen Angležev, in prav zaradi tega so se ti lahko ponašali s tolikim številom ujetnikov. Zato je pa bila polovica angleškega brodovja bolj ali manj žrtvovana, bodisi da so ladje obtičale na pesku, bodisi da so jih danske kroglice naredile nesposobne za boj. Točne ugotovitve so, kakor vedno ob takih prilikah, nemogoče. Vsekakor pa so bile razlike v izgubah na obeh straneh majhne: pri Dancih, ki so zlasti ob začetku bitke hudo trpeli zaradi izbornosti sovražne artilerije, je padlo približno 1600 mož, angleških mornarjev pa je prišlo ob življenje kakih 1200.

Naslednji dan je bil veliki petek. Nelson se je izkrca, da se gre pogajati z regentom zaradi miru. Mrko so ga gledali meščani, ko se je vozil skozi Kodanj, in dvigale so se pesti in tudi neprijazni klici so odjeknili. Saj v vsem mestu ni bilo hiše, ki bi ne objokovala vsaj enega mrliča. Miru Nelson ni dosegel, prišlo je le do premirja za dobo štirinajstih tednov. Poskus Anglije, izriniti Dansko iz Nordijske zveze, se torej ni posrečil. In vendar je bila takrat angleška zmaga že dobljena. Danski regent je namreč že med pogajanji vedel za zelo važno novico. Seveda je pre-

vidno molčal, da bi Nelson morda ne stavil hujših pogojev: Pavel I., car Rusije, steber protiangleške politike v Baltiku, je bil nenadoma odšel v večnost. Ker se ni hotel odpovedati vladarstvu v korist enega svojih sinov, so ga zarotniki v noči med 23. in 24. marcem 1801 spravili s poti. Da so Angleži to vedeli le osem in štirideset ur prej, bi si bili bitko lahko prihranili. Zakaj carjeva smrt je omajala Nordijsko zvezo temeljiteje, kakor bi to moglo storiti še tako učinkovito obstreljevanje Kjöbenhavna.

Zgodovina se torej vedno ponavlja, samo mi to vedno pozabljamo...

SLOVENSKO NARODNO BLAGO

Vinko Möderndorfer

KAKO ŠKODUJEJO ČAROVNICE

4. Čarovnice zmešajo pot.

Popotnika zavajajo čarovnice v podobi modrih lučk in ga vodijo po stranskih potih, da pride v namenjeni kraj šele v jutrnji zori (19). Neki fant je šel v sosedno vas za god »ropotat«; srečale so ga čarovnice in ko je to opazil, je takoj obrnil žepe narobe, pa ni nič izdalo; blodil je vso noč in prišel šele zjutraj k tistemu, ki je imel god (19). Drugemu fantu, ki je šel vasovat, so zmešale pot in je taval vso noč pred vasjo sem in tja in proti jutru obnemogel obležal v vaškem jarku (20). Na binkoštno soboto ne smeš o mraku več iz hiše, čarovnice bi ti zmešale pot (1, 10). Čarovnice so vodile moža, ki je šel z Gomilskega na Polzelo, da je kar štirikrat prebrodil vodo in še ni prišel na določeni kraj (10). Pa tudi čarovnicam samim moremo zmešati pot. Kadar dviga krt zemljo, jo je treba nekaj odvzeti in jo na sveti večer potrositi v kropilnik v cerkvi. Čarovnice bodo pomočile roko v kropilnik in ne bodo mogle več najti cerkvenega izhoda, z roko bodo otipavale zid, da bi našle vrata. — Če ti čarovnice zmešajo pot, sezuj levi čevelj in ga natakni zopet nazaj na nogo narobe, tako da bo peta spredaj, potem najdeš zopet pravo pot (19).

5. Čarovnice jemljejo mleko.

V Slovenski krajini si čarovnice pomnožujejo mleko in maslo s tem, da dajo kravam piti začarano vodo (15). Če dobiš pri molži namesto mleka kapljo krvi iz vimena, tedaj nekdo drug na svojem domu molze tvojo kravo s toporiščem sekire ali pa s kako vrvjo (16). Čarovnik je vrgel vrv preko štora in vlekel za oba konca kakor pri molži; priteklo je mleko; če je vlekel dalje časa, je pritekla tudi kri. V soseščini pa krave niso molzle (22). Čarovnice so v Tuševem dolu podojile na vrvi vse tuje krave (25). Ker so imele čarovnice le malo mleka, si je čarovnica pričarala še mleko sosedovih krav. Izposodila si je pri njem rešeto, ni »kročila prosa v tem rešetu«, le mleko svojih krav je precedila devetkrat skozi izposojeno rešeto. Tako je bil sosed ob vse mleko (18). Čarovnica je posnemala mleko in se izdala tistemu, ki mu je mleko jemala, s tem, da mu je grajala kupljeno kravo: »Čez nekaj časa bo prav tako suha mrha, kakor si ti in kakor je bila tvoja prejšnja« (16). Čarovnica je skrivaj odnesla sosedovo brisačo za mlečne skledice in nekaj pepela. S to brisačo in pepelom je brisala svoje mlečne sko-

Marijin studenec v Nazaretu.

delice in govorila: »Kar mislim, to naj pomaga, kar delam, to naj pomaga!« Čarodejka je imela zaradi tega vedno dosti mleka pri hiši, sosedi pa ga je zmanjkalo, kakor bi bilo odrezano. Sosedu pa, kateremu mleka ni mogla vzeti, ga je zarekla; prišla je v sosedovo sobo, pogledala na polico in zapela: »Oho, oho, oho — oho, oho, oho — oho, oho, oho, koliko imaš mleka, kako se mi ga ljubi!« Od tistega časa je bilo sosedovo mleko zelenkasto in vodenno. Ta čarovnica je imela tudi vedno obilo masla. Tudi tega si je pridobila na nepošten način. Šla je v sosedov skedenj in vzela tri naročaje zelene krme in rezance ali pa tudi le koruznice in jo položila svojim kravam. Zaradi tega so imele njene krave vse maslo sosedovih. Če je hotela vzeti mleko v sosedovem hlevu, je potegnila z roko kravi od glave po hrbtu do repa in rekla: »Kako si pridna, joj, pa kako si lepa, pa kakšno vime imaš in koliko mleka!« S tem je potegnila vse mleko iz krave za seboj (16). Druga ženska je jemala kravam mleko tako, da se je obrnila s hrbtom proti odhajajoči čredi, ko je šla ta na pašo, se sklonila, gledala skozi noge za njo, obenem pa mahala z neopranim krilom med nogami in izrekla čarodejne besede. Kmetje so nesli mleko te čarovnice k župniku in ta je zmeril, da je mleka od njenih krav le toliko, da je bilo pokrito dno, vso drugo pa je bilo od tujih krav (16). Maslo ti vzame čarovnica, če te zaloti pri medenju in ti reče: »Oh, Sv. Duh, koliko imaš, pa kako lepo maslo bo!« Vse leto se ti ne bo zmedlo (16). Čarovnica vzame mleko tudi tako, da napne v svojem hlevu pod stropom vrv v smeri proti tvojemu hlevu, en konec vrvi visi od stropa nad njeno kravo. Kadar molze svojo kravo, vleče tudi za ta konec vrvi in mleko obilno priteka (9). Tuje mleko si nadalje prisvojijo tudi takole: v večernem mraku pred

sv. Jurijem si naberejo mlade trave iz devetih mej in jo pokladajo svojim kravam ob zori na Jurijevo kot prvo hrano. Če sosede zasačijo tatu pri nabiranju trave, je joj, ker vedó, da bo tatvina škodovala mlečnosti njihovih krav (15). Če vzamejo kravi ob prvem teletenju (prveščici) prezgodaj mleko, ga ta nikoli ne bo imela več v izobilju, ker jo bo hodila sesat čarovnica v podobi goloba (15). Kravi bo vzeto mleko, če jo žena, katero imajo že tako na sumu kot čarovnico, pogladi po hrbtu (15). Čarovnica more vzeti mleko in smetano, če vleče na svojem domu za vrv in pri tem misli na tvojo kravo (15). Mleko pa vzame tudi na tale način: nekje v tvoji hiši skrije na prav vidnem prostoru dolgo lojeno svečo; najti jo boš moral, ker boš imel večkrat na tem prostoru opravka. V trenutku, ko si to svečo našel, tvoje krave ne bodo dale več mleka (15). Čarovnica Mara v Glinjah je imela edino kravo in je naredila sedem centov surovega masla, sosed Janez je imel sedem krav, napravil pa je le en cent masla. Oprezoval je okoli Marine hiše, kadar je ta medla, in je dognal, da ženska dodaja v pinjo čarobno seme. Ko je zopet medla, je pridiral v hišo in jo rotill, naj mu dá takoj neko zelišče, češ da mu svinja crka. Mara je hitela v klet, Janez je pa v tem času izmaknil nekaj čarobnega semena. To je pridejal doma smetani in vse bi se mu bilo posrečilo, da ni pridrvel v hišo zelenec, vrgel na mizo debelo knjigo in zahteval od Janeza, da se vanjo podpiše s svojo krvjo. Ta je poslušal, k svojemu imenu pa je pristavil: »Jezus, pomagaj mi!« Tudi žena je v tujcu takoj spoznala vraga, stekla v župnišče po župnika in ko je Janez še podpisoval poslednjo besedo v knjigi, je župnik že škropil vraga. Ta je le še toliko utegnil, da je list z Janezovim podpisom iztrgal iz knjige in že je moral izginiti. Janez pa ni več kradel čarobnega semena (10). V Hotezi je kmet presenetil čarovnico pri molži svojih krav in jo obdelal z vilami (20). Čarovnica se je ogrnila z belim prtom, sedla na brezovo metlo in obkrožila trikrat vas. Po vsakem takem letu je bila vsa živina v vasi za nekaj dni brez mleka, svinje so hirale in konji so bili brez moči (20). Nekemu gospodarju je čarovnica odvezovala vsako noč krave v hlevu, te so izgubljale mleko, ker je čarovnica napeljala vrv v svoj hlev in po njej odvajala mleko k sebi (20). Kadar je prvi krajec, imajo vse stare ženske moč čaranja, rade hodijo po hišah in prosijo milodarov; če jim gospodar odreče mleka, mu začarajo krave, da dajejo te le samo kri. Ta nadloga traja tako dolgo, dokler se čarovnica zopet ne pojavi v hiši, kjer ji gospodar potem prav rad postreže z mlekom (20). V Stranskem vrhu je začarala ženska mleko vsakokrat, kadar je prišla ob molži v tuj hlev in je držala pred očmi sklenjene roke in gledala skozi prste na kravo. Krava je takoj izgubila mleko, kar ga ji je pa še ostalo, je pa bilo rumene barve (19). V Dražgošah je živela ženska, ki je imela čarodejno mizico in vse mašne priprave. Večkrat je vrgla v sobi nit ali vrv čez drog in je molzla tuje krave. Ko je umirala, je visel na tramu v sobi ključ, ki je migal sem in tja kakor nepokoj (nihalo) pri uri. Ta ženska je vedno hodila k sosеду na pósodo po razne malenkosti. Pri tem sosedu niso mogli nikdar narediti surovega masla, zmedlo se jim je šele, ko so ženski posojilo odrekli, jo natepli s ključem in zapodili iz hiše (4). Krave izgubé mleko, kadar

ti sovražen človek ukrade v tvoji hiši cunjo in jo odnese neopaženo od hiše, stisnjeno v pest (5). Ko so vaščani kurili kres in sedeli pri njem v pomenku, so zaslišali opolnoči glas roga: »Naj tvoje maslo osmrdi!« Vsi so se prestrašili, ker so vedeli, da bo zlikovec, ki je trobil v rog, posnemal leto dni po vsej okolici, kakor daleč je segal glas roga, mleko. Prešteli so se, manjkalo je najbogatejši kmet iz fare. Krave kmetov so imele še dokaj mleka, gospodinje pa niso mogle napraviti niti hlebčka masla. Bogatin je tržil z maslom, da je bilo kaj (16).

6. Čarovnice posnemajo žito.

Kmet je vrnil posnemalcu mleka hudobijo s tem, da mu je posnel rž. Na binkoštno nedeljo, ko je zažarela jutrnja zarja, je šel na posnemalčevo njivo, ki je bila posejana z ržjo. Preko ramen si je bil zavezal dva krajca velike rjuhe iz domačega platna, tretji krajec je vlekel za seboj po žitu, z levico je držal četrtega, z desnico pa je pridno žel roso z rži. Prav tako je posnel tudi pšenico, le da je vlačil sedaj po rosi tisti konec, katerega je držal prej z levico. Kmetu s posneto ržjo in pšenico zrnje ni dalo prave moke, če je z njo krmil živino, ki se je mršila (16). Domače čarovnice so tudi na binkoštno nedeljo vlačile rjuhe po žitu sosedov. Požele so pšenico, ječmen in oves. Požeto roso so izžele doma iz rjuh in poškopile svojo zalogo v žitnicah. Obogatele so, kmetom pa je primanjkovalo ovsenjaka (16). Da bi čarovnicam bolje uspelo žito, vlačijo opolnoči rjuho po tujih njivah in pri tem molijo neko molitev. Tako potegnejo rodovitnost za seboj (9). Na Vidovo nabirajo čarovnice roso; koder gredó, ni več rodnega žita (1). Če vlačijo čarovnice na binkoštni ponedeljek ob sončnem vzhodu rjuho po njivah, tedaj žito, zraslo na teh njivah, ne bo »plenjalo« (oprašilo, jalovo zrnje, 19). Da preprečijo čarovnicam odjem rodovitnosti njiv, zažigajo nekateri na kresni večer kresove na njivi (1). Na njivi ob Dolenji Paki so čarovnice osmukale vsak drugi pšenični klas; to so napravile čarovnice iz Rodin, od katerih si druga drugi našiga baklo (25). Neka čarovnica je hodila vedno prazna v mlin, tudi iz mlina sama nič ni nosila, za njo se je vedno takljala vreča, polna moke. Kmetje so nosili v mlin polne vreče, vračali so se pa s pičlo moko (19).

7. Čarovnice delajo točo.

Tam, kjer je pokopana čarovnica, prav rada pada toča (22). Čarovnice napravijo dež, megle pa tako stlačijo, da pada toča iz njih (22). Na današnji Zmrzla-kovi planini je bil nekdanj posestnik Vršnik. Iz posestva so ga pregnale čarovnice, leto za letom so mu s točo vse pobile in mu odnesle še z vetrom seno in otavo. Nagajale so mu zaradi tega, ker jim je bil kmet na poti, ko so se v temnih nočeh shajale na tem kraju in rajale. Ko mu je nekega leta zopet vse potolklo, mu je zmanjkalo ob tej priliki tudi nož. Še istega leta je šel na božjo pot na Višarje. Pod Višarjami je počival pri nekem gospodarju in videl tam svoj izgubljeni nož. Gospodar mu je rekel: »Poznate nož? Če ste kmetov sosed, mu povejte, da bom prišel še s hujšim« (22). Čarovnica pride nevidno v hišo, napolni tam lonec, ki ga imajo za umivanje, z vodo, ga postavi na ognjišče in zopet nevidno odide. Ko voda vre in hlapi, prične

padati toča. Če soba ni dobro zaprta, uidejo hlapovi na prosto in v okolici pada toča, ki je debela kakor oreh (20). Če grmi in treska popoldne, pravijo, da nese oblak na belem konju tistega dijaka s črne šole, ki dela točo. Črnošolski dijak služi dopoldne Bogu, popoldne pa vragu (18). Da delajo točo čarovnice, je dokazano tudi s tem, da najdeš tu in tam v toči čarovniški las (16, 19).

8. Čarovniki zadelajo ovce.

Na Ratihi so stari pastirji zadelali novincu ovce. Prehodil je pol planine, ne da bi našel čredo. Star pastir mu je svetoval, naj se postavi pod veliko skalo in tam trikrat zažvižga: prvič narahlo, drugič močneje, tretjič pa na vso moč. Napravil je tako, skala se je razpočila in iz nje je pridrvela vsa čreda do zadnjega jagnjeta. V skali pa je ostal mrliški smrad pastirja čarovnika, ki je bil ovce zadelal; s tem, da je pastir mogel čredo rešiti, je tudi že umoril čarovnika (16).

9. Čarovniki pošljejo nad ovce volka.

Na Ratihi so čarovniki poslali nad čredo mlajšega pastirja volka, da bi mu raztrgal ovce (16). Pastir Ožbalt v Globasnici je poslal svojemu nasprotniku, Šlepetinovemu Jakobu, volka nad čredo. Poslani volk ni bil hudonevaren, ker je bil napravljen le iz papirja, ne pa iz cunj, vrh tega je pritekel šele ob dvanajsti uri k čredi, še je mislil hlasniti po ovci, pa že ni mogel več zapreti gobca, ker je pravkar ura odbila dvanajst. Jakob je poslal sovražniku volka nazaj, prelomil brezovo metlo, jo na novo zvezal in že je tekkel isti volk nazaj nad Ožbaltovo čredo in pomoril dvanajst ovc (16).

10. Čarovniki napravijo uši.

V Solčavi je napravil berač iz cestnega prahu uši, te so napadle Turke in jih tako grizle, da so popadali raz konje in morali oditi iz dežele (16). Kdor hoče umoriti sovražnika z ušmi, napravi to tako: preskrbi si košček sovražnikove obleke in napiše nanj sovražnikovo ime, v to cunjo zavije telečje srce in tudi nanj napiše, kakor že prej na košček obleke, ime in vse skupaj zakoplje v mravljišče. Kolikor mravelj se bo zagrizlo v obleko, toliko uši bo dobil sovražnik, in kolikor mravelj bo pikalo telečje srce, toliko uši se bo zagrizlo v sovražnikovo srce. Smrti ne more uiti in umrl bo, ko bodo mravlje pojedle srce. Pomoč bi bila mogoča le takoj v prvih dneh, če bi nesrečnež našel mravljišče, v katero je bilo položeno srce, in ga izgrebel. Če hoče čarovnik pokončati žensko, napravi prav tako, uporabiti pa mora srce telice (16).

(Naprej v prihodnjem letniku.)

NOVE KNJIGE

Dr. Gregor Krek: **Zgodovina in sistem rimskega zasebnega prava**. II. zvezek: **Obligacijsko pravo**. Znanstvena knjižnica 10. Izdala in založila Družba sv. Mohorja v Celju, 1937. — Profesorja ljubljanske univerze dr. Gregor Krek in dr. Viktor Korošec sta se lotila važne in ne prelahke naloge, da pripravita našemu pravniškemu naraščanju za njegov študij pripomoček, ki mu bo glede jezika povsem razumljiv in ga